

ת"פ (באר שבע) 57000-05-22 - מדינת ישראל נ' שאקר זיאדנה - בעצמו

ת"פ (באר-שבע) 57000-05-22 - מדינת ישראל נ' שאקר זיאדנה - בעצמו מחוזי באר-שבע
ת"פ (באר-שבע) 57000-05-22
מדינת ישראל

נגד

שאקר זיאדנה - בעצמו

ע"י ב"כ עו"ד בני גריקו

בית המשפט המחוזי בבאר-שבע

[22.04.2025]

כבוד השופט אלון גביון

ע"י ב"כ עוה"ד

גזר דין

1. הנאשם הורשע, על יסוד הודאתו בכתב אישום מתוקן, בעבירות של:

א. ירי מנשק חם - עבירה לפי סעיף 340א(ב)(1) לחוק העונשין, התשל"ז - 1977.

ב. איומים - עבירה לפי סעיף 192 לחוק העונשין, התשל"ז - 1977.

כתב האישום המתוקן והסדר הטיעון:

2. על פי עובדות כתב האישום המתוקן, הנאשם הינו הבעלים של רכב מסוג יונדאי 135, מ.ר. 48-726-11 (להלן: "היונדאי").

הנאשם הוא אחיינם של סלימאן זיאדנה (להלן: "המתלונן 1") וחאלד זיאדנה (להלן: "המתלונן 2"). הנאשם התגורר בסמיכות למתלוננים.

בין משפחת הנאשם למשפחת המתלונן 1 קיים סכסוך על קרקע, במקום מגוריהם שטיבו אינו ידוע במדויק למאשימה (להלן: "הסכסוך").

ביום 28.11.20, בשעה 14:45, או בסמוך לכך, התגלע ויכוח בין הנאשם לבין סלימאן על רקע הסכסוך.

במסגרת הוויכוח איים הנאשם על המתלונן 1 ואמר לו "חכה אני אראה לך מזה" ו"חכה אני אירה בך ולא אשב שניה בתא המעצר", בכוונה להפחידו או להקניטו ולאחר מכן עזב את המקום.

לאחר כ- 10 דקות ירה הנאשם מספר יריות סמוך לבית המתלוננים, באמצעות אקדח שטיבו המדויק אינו ידוע במדויק למאשימה.

המתלונן 2 ששמע את קולות הירי, צעד לעבר הרכב והנאשם ושאל לפשר התנהגותו. הנאשם בתגובה השיב לו שלא יתערב וכי אם יתערב יפגע גם בו ולאחר מכן נסע מהמקום.

3. הנאשם הורשע בעבירות לעיל לאחר שמיעת חלק מעדי התביעה ובמסגרת הסדר טיעון אשר לא כלל הסכמה לעניין העונש.

לבקשת ההגנה התבקש שירות המבחן להגיש תסקיר לעונש בעניינו של הנאשם.
תסקירי שירות המבחן:

4. בתסקיר שירות המבחן מיום 09.06.24 פורט הרקע האישי והמשפחתי של הנאשם. הנאשם, בן 37 שנים, מתגורר ברהט, נשוי ואב לשני ילדים. מתיאור קורות חייו עולה, כי למד 12 שנות לימוד וזכאי לתעודת מכונאי רכב. שלל קשיים לימודיים וציין שהשתלב חברתית. ביחס לתפקודו התעסוקתי, מסר שבעקבות לימודיו החל לעבוד במוסך למשך כשבע שנים אך בהמשך שינה מסגרות עבודה. משנת 2013 ועד היום, עובד בחברת "אבשלום מפעלים אזוריים" בתפקיד מלגזן ואחראי משמרת. לדבריו במסגרת עבודתו אחראי על 35 עובדים, השתלב בלימודי ניהול תעשייתי שנמשך שישה חודשים ומרוצה מעבודתו. לדבריו, במקביל לעבודתו כמלגזן ולאורך השנים עובד במכולת שבבעלות אחיו. הנאשם שיתף כי במהלך עשר השנים האחרונות מתנדב בבתי ספר על מנת לחשוף ולגייס תלמידים לשירות צבאי במגזר הבדואי.

מעיון ברישומי הפלילי מיום 04.06.24, עולה כי לחובתו שלוש הרשעות קודמות, אך על כולן חלה התיישנות. ביחס לעבירה הנוכחית, מסר כי ברקע לביצוע העבירה סכסוך שכנים על גבולות קרקע. הנאשם ציין כי המתלוננים הם דודיו וכי הסכסוך נמשך יותר משלוש שנים. לדבריו ביום ביצוע העבירה הצדדים סיכמו ליישב את המחלוקת ביניהם על גבולות הקרקע, ובמהלך המפגש, המתלוננים השתמשו באלימות כלפיו וכלפי בנו. לכן, פנה למשטרה ומיד לאחר מכן התקשר לחברו, כשהוא יודע שיש בבעלותו נשק, לקח ממנו את הנשק והחליט לירות לאוויר שלוש פעמים. לדבריו, עשה כן מתוך כעס רב ורצון להשיב אליו את כבודו, לאחר שחש שהמתלוננים השפילו אותו בפני אמו ואשתו. לתפיסתו, מעבר להגנה על כבודו, בהתנהגותו ניסה להרתיע את המתלוננים ולהגן על עצמו ומשפחתו.

הנאשם הציג בפני שירות המבחן הסכם סולחה שנחתם ביום 15.07.21 לפיו הצדדים הגיעו להסכם על סיום המחלוקת. עולה מההסכם שהצדדים פותחים דף חדש של יחסים טובים ביניהם ומתחייבים לפעול בשכנות טובה. הנאשם מסר שמאז החתימה על הסכם הסולחה, היחסים בינו ובין שכניו רגועים ונטולי קונפליקט, והשטח שהיה במחלוקת נמצא כיום בבעלותו.

הנאשם ציין כי ברצונו להשתלב בקבוצה טיפולית בשירות המבחן על מנת לרכוש כלים להתמודדות במצבי כעס, חוסר אונים ופחד. כמו כן, מסר כי מעוניין לערוך שינוי בנטייתו להתנהג באימפולסיביות.

ביחס לגורמי הסיכון, שירות המבחן התרשם כי הנאשם מצליח לשמור על רציפות ויציבות תעסוקתית, שיתף פעולה עם שירות המבחן וביטא רצון להשתלב בטיפול במסגרת השירות כדי לערוך התבוננות עמוקה על בחירותיו לאורך השנים וכדי לרכוש כלים להתמודדות עם מצבים רגישים קשים.

ביחס לגורמי הסיכון, שירות המבחן התרשם שבמצבים בהם חש בושה או פגיעה בערך העצמי רגשותיו מועצמים והוא עלול להתנהג בצורה אימפולסיבית, לא מווסתת ואלימה תוך שמתקשה לשקול השלכות מעשיו עליו ועל האחרים, זאת כמשתקף בביצוע העבירה הנוכחית. בנוסף, על אף שמבטא יכולות וורבליות טובות, שירות המבחן מצא כי הנאשם הביע בלבול לאורך השיחה וכן ערפול מסוים באשר לקורות חייו ולדפוסיו לאורך השנים.

לאור האמור, ומכיוון ששירות המבחן סבר שבמסגרת הליך טיפולי הנאשם יוכל להפיק לקחים ולרכוש כלים וכי יש במעורבות הטיפולית כדי להפחית מהסיכון להישנות עוברת חוק בעתיד, המליץ על הטלת צו מבחן למשך שנה במסגרתו ישתלב בקבוצה טיפולית בתחום האלימות.

בנוסף ובשים לב לחומרת העבירה, והקלות שבה השיג נשק והחליט להשתמש בו בצורה אימפולסיבית וללא יכולת לווסת עצמו, המליץ שירות המבחן על עונש מאסר בעבודות שירות.

5. בתסקיר המשלים מיום 30.09.24 (בהמשך להחלטת בית המשפט מיום 27.06.24) צוין כי הנאשם היה עתיד להשתלב בקבוצה ייעודית בתחום האלימות, אך בשל רשימת ההמתנה הארוכה טרם שולב. עוד פורט בתסקיר המשלים כי הנאשם עתיד להשתלב בקבוצה בתאריך 08.10.24 וכי הקבוצה עתידה להתקיים אחת לשבוע בימי שלישי בין השעות 17:30 - 19:00 בשירות המבחן.

עוד עולה מהתסקיר המשלים כי הנאשם הגיע מספר פעמים לפגישות פרטניות, ומהשיחות עולה כי כיום מנהל קשר קרוב עם המתלונן, מבין את חומרת מעשיו מצטער על אופן התנהלותו, וכן מביע מוטיבציה להשתלב בהליך טיפולי. לדבריו, במשך שנים רבות התבייש ללכת לטיפול ולעבד חוויות מורכבות אשר לדבריו הובילו אותו לפיתוח מיומנויות לא אדפטיביות להתמודדות במצבי לחץ וכעס וכיום חש בשל יותר ומעוניין להשתלב בקבוצה על מנת לשתף בסיפור האישי שלו וללמוד מחברי הקבוצה על מנת להימנע מביצוע עבירות דומות. הנאשם ביטא חוסר וודאות לגבי עתידו ופרנסת משפחתו, יחד עם זאת ביטא הפנמה של חומרת מעשיו ומסר כי מבין שפעל בצורה שגויה וביטא מחויבות לבצע כל עונש שיוטל עליו.

לאור האמור, חזר שירות המבחן על המלצתו להטיל על הנאשם צו מבחן למשך שנה במסגרתו יחל השתלבותו בקבוצה טיפולית וכן על הטלת מאסר בעבודות שירות שיהווה עונש הרתעתי ומוחשי.

6. בתסקיר המשלים הנוסף מיום 13.01.25 (בהמשך להחלטת בית המשפט מיום 08.10.24) צוין כי במהלך תקופת הדחייה הנאשם השתלב בקבוצה טיפולית בשירות המבחן ביום 05.11.24. מאופן השתתפותו עולה כי הגעתו למפגשים הקבוצתיים הנה רציפה, ניחן בבשלות טיפולית אשר באה לידי ביטוי בהכרה ובהפנמה של דפוסי אלימות אשר הובילו לביצוע העבירה, ניכר כי עורך מאמצים רבים לתרום לשיח הקבוצתי וכן משתף על עצמו באופן פתוח וכן. בפגישה שהתקיימה מסר הנאשם כי חש שהקבוצה מהווה עבורו מקום לפורקן נפשי. כמו כן, מסר כי משתלב בקבוצה ומצליח להירתם מההליך הקבוצתי וחש שחל שינוי משמעותי בדפוסי התנהגותו. כיום, חש שרכש מנגנוני התמודדות מיטיבים כמו הפעלת שיקול דעת ושיפור התקשורת המילולית. כן מסר כי חש שנמצא בשלב ראשוני בקבוצה ובעל מוטיבציה להמשיך את השתתפותו בה. באשר לקשר עם המתלוננים בתיק מסר כי כיום הקשר ביניהם השתקם וכי מנהלים קשר תקין.

לצורך העמקת האבחון, שירות המבחן שוחח עם המתלונן, חאלד זיאדנה, אשר מסר כי הנאשם הנו אחיינו וכיום גרים בשכנות. מסר כי ברקע לעבירה עמדה מחלוקת באשר לבעלות בקרקע וכי הסכם הסולחה שנחתם בשנת 2021 רלוונטי גם למועד כתיבת תסקיר זה. לדבריו פועל לשימור היחסים התקינים בינו ובין המשפחה ולהשאיר את משקעי העבר מאחוריהם וכיום מנהלים קשר טוב אשר מבוסס על כבוד הדדי.

מעיון ברישום הפלילי העדכני לתאריך 06.01.25 עולה כי במהלך תקופת הדחייה לא נפתחו לנאשם תיקים פליליים חדשים.

לאור האמור ובשקלול כלל הגורמים, שב שירות המבחן על המלצתו למאסר בעבודות שירות אשר יהווה ענישה מוחשית והרתעית לצד צו מבחן למשך שנה במסגרתו ימשיך את השתלבותו בקבוצה הייעודית לעוברי חוק בתחום האלימות.

טענות הצדדים:

7. במסגרת הראיות לעונש הגישה המאשימה תדפיס מידע פלילי של הנאשם (ת/40), ממנו עולה כי לנאשם שלוש הרשעות קודמות שהתיישנו.

8. ההגנה העידה מטעמה את המתלונן - מר חאלד זיאדנה, ע.ת.2. לדבריו, הנאשם אחיין שלו מצד אחיו, לאחר האירוע נעשתה סולחה עם הנאשם, הוא סולח לו ומאז היחסים ביניהם תקינים. מר זיאדנה הוסיף כי מנהל בית ספר ועד לפני שנתיים היה מרצה באוניברסיטת בן גוריון ופועל ליישב סכסוכים במגזר הבדואי. לשאלת ב"כ המאשימה השיב העד כי הנאשם לא נכח במעמד הסולחה.

9. ב"כ המאשימה הגיש טיעונו בכתב (ת/41) והשלימם בעל פה. ב"כ המאשימה עתר למתחם עונש הולם הנע בין 24 ועד 36 חודשי מאסר בפועל לצד ענישה נלווית (מאסר על תנאי, קנס ופיצוי למתלוננים) וביקש למקם את עונשו של הנאשם בשליש התחתון אך לא בתחתיתו. המאשימה טענה כי הנאשם פגע במידה גבוהה עד מאוד בערכים המוגנים של שלום הציבור והסדר הציבורי והדגישה את הסיכון הרב הטמון בשימוש בנשק לפגיעה בגוף ובנפש.

נטען כי בית המשפט העליון עמד על החומרה שיש לנקוט בענישה כלפי מבצעי עבירות בנשק והתייחס אף לעונש המינימום הקיים בצד עבירות אלו. הגם שעונשי המינימום אינם חלים על הנאשם והעבירה שבעניינו, הם מלמדים על התייחסותו של המחוקק לתופעה והצורך ההכרחי בהחמרת הענישה. ב"כ המאשימה הוסיף כי לנוכח ריבוי מקרי הירי יש לנקוט במדיניות ענישה מחמירה וזאת, בין היתר, על מנת להרתיע עבריינים פוטנציאליים משימוש בנשק כאמצעי ליישוב סכסוכים.

ב"כ המאשימה הפנה לחומרתן של נסיבות ביצוע העבירות, ובכללן התכנון המוקדם, הסיכון הפוטנציאלי והנזק שהיה צפוי להיגרם מביצוע הירי. עוד נטען כי הנאשם ביקש לפתור סכסוך בכוח הזרוע ולא חשש להשתמש בכלי נשק לאורו של יום ובטבורה של עיר. ירי שכזה, המבוצע בשכונת מגורים, מעבר לעובדה שיכול היה לגרום לפגיעה בחיי אדם, זורע פחד, דאגה ופוגע בשלוות הנפש והציבור. הנאשם הסלים את התנהגותו במהלך הסכסוך, יכול היה להימנע מלבצע את העבירות, אולם בחר את ההיפך.

נטען כי הגם שהנאשם הודה במיוחס לו בכתב האישום המתוקן וקיבל אחריות על מעשיו, הרי שהודאתו באה לאחר שנשמעו מספר עדי תביעה, אך גם בשלב זה ניתן לומר כי הנאשם חסך זמן שיפוטי יקר.

לעניין ה"סולחה", טענה המאשימה כי אין מדובר בהסכם סולחה שכן הנאשם לא היה חלק ממנו, לא השתתף במפגש הסולחה ואין לתן לה כל משקל בעת גזירת העונש.

המאשימה ביקשה לדחות את המלצתו של שירות המבחן שכן חורגת משמעותית מהענישה המקובלת, אינה הולמת את נסיבות ביצוע העבירות ולא עולה בקנה אחד עם העיקרון המנחה - עיקרון ההלימה. אמנם התסקירים מתארים שיתוף פעולה מילולי של הנאשם, אך מדובר בשלב ראשוני של הטיפול ואין בו כדי להצדיק חריגה ממתחמי ענישה בהתאם לסעיף 40ד לחוק העונשין.

ב"כ המאשימה הפנה לפסיקה (ת/42), וכאשר נשאל על ידי בית המשפט מדוע פסיקה זו כוללת עבירות חמורות יותר מאלו בהן הורשע הנאשם (ירי בצירוף נשיאת נשק או ירי בצירוף החזקת נשק), השיב כי ניתן לעשות את ההיקש לתיק שבעניינו וכי הפסיקה הקיימת בעבירה הירי אינה תואמת את מדיניות הענישה של המאשימה.

10. ב"כ הנאשם טען למתחם עונש הולם הנע בין מספר חודשי מאסר שיכול וירוצו בעבודות שירות ועד לשנת מאסר אחת. הסניגור עתר לחרוג לקולא ממתחם העונש ההולם מטעמי שיקום, לאמץ את המלצת שירות המבחן ולגזור על הנאשם עבודות שירות.

הסניגור טען כי מתחם העונש ההולם לו עתרה המאשימה אינו תואם את מדיניות הענישה בעבירות בהן הורשע הנאשם וכי המאשימה מתעלמת למעשה מתיקון כתב האישום ומהעובדה כי הנאשם לא הורשע בעבירה של נשיאה או החזקת נשק. עוד נטען כי הפניית המאשימה לחקיקה בדבר עונשי המינימום בעבירות בנשק אינה רלוונטית לעבירת הירי שבעניינו.

ב"כ הנאשם הפנה לאסופת פסיקה (נ/1). כשנשאל על ידי בית המשפט כיצד מתחם הענישה לו עתר עולה בקנה אחד עם שיקולי הרתעת הרבים בשים לב לשימוש הגובר בכלי נשק, השיב כי להבדיל מעבירות בנשק (החזקה או נשיאה והובלה), בעניינו אין מדובר בתופעה נפוצה ומשכך שיקולי הרתעת הרבים אינו רלוונטי.

הסניגור הוסיף כי המחוקק הבחין בין עבירות בנשק (החזקה, נשיאה והובלה וסחר) לבין עבירת הירי וכי חומרת העבירות שונה בשים לב לענישה המרבית שנקבעה לכל עבירה.

באשר לנסיבות ביצוע העבירה נטען כי אכן מדובר בירי שבוצע על רקע סכסוך אולם כיום הסכסוך יושב, אינו קיים יותר ולדברי המתלונן סלח לנאשם.

ב"כ הנאשם הוסיף כי על בית המשפט לשקול ביתר שאת את חלוף הזמן שכן העבירות בוצעו בשנת 2020, דהיינו לפני כ- 5 שנים כשבמהלך כל התקופה הארוכה הנאשם לא הסתבך בפלילים. עוד נטען כי כתב האישום הוגש נגד הנאשם רק בחלוף כשנה וחצי מאז האירוע וזאת מבלי שהוגשה נגדו בקשה למעצר עד תום ההליכים.

נטען כי כעולה מתסקירי שירות המבחן, הנאשם עשה כברת דרך ארוכה, השתלב בקבוצה טיפולית ומגיע באופן רציף, נתרם ותורם לשיח הקבוצתי. הנאשם עובר הליך טיפולי אמתי ותורם למדינה, בין היתר, כאשר הוא פועל לגיוס צעירים לגדס"ר הבדואי בצה"ל. ב"כ הנאשם הוסיף כי עסקינן באדם יצרני עובד מזה כ- 12 שנה באותו מקום עבודה ואחראי על מספר של אנשים.

עוד נטען כי עתירת ההגנה מתיישבת עם העמדה העקבית של שירות המבחן אשר המליץ על ענישה בדמות עבודות שירות ואין מקום לחרוג ממנה.

11. הנאשם אמר שהוא מתחרט על מה שהיה בעבר, עובר טיפול במסגרת קבוצה אחת לשבוע בשירות המבחן. לדבריו למד רבות בהליך הטיפולי ומנסה לעזור וללמד את החברה כדי לא לחזור על טעויות. הנאשם הוסיף כי משרת את המדינה, אב לשלושה ילדים ומבקש שיתחשבו בו.

דין והכרעה:

12. הנאשם הורשע בעבירות של ירי מנשק חם באזור מגורים ואיומים.

קביעת מתחם העונש ההולם:

13. בהתאם לסעיף 40 ב לחוק העונשין, עקרון ההלימה הינו העיקרון המנחה בענישה, ויש לבחון קיומו של יחס הולם בין חומרת מעשי העבירות, בנסיבותיהן ובמידת אשמתו של הנאשם ובין העונש המוטל עליו.

14. לצורך קביעת מתחם העונש ההולם בהתאם לסעיף 40 ג לחוק עונשין, יש לבחון את הערכים החברתיים שנפגעו מהעבירות ומידת הפגיעה בהם, מדיניות הענישה הנוהגת, והנסיבות הקשורות בביצוע העבירות.

15. בנוסף לאמור, ובשים לב לכך שעבירת הירי מנשק לא חוקי, כמו גם עבירות בנשק (החזקה, נשיאה והובלה וסחר), הוכרה כ"מכת מדינה", קביעת מתחם העונש ההולם צריכה להיעשות גם בזיקה לענישה המרבית שקבע המחוקק- 5 שנות מאסר, ולעניין זה יפים דברי כבוד השופט שטיין בע"פ 147/21 מ"י נ' ירין ביטון (14.02.2021): "עונשי מאסר מרביים אינם באים לקבוע אך ורק את גבולה העליון של סמכות הענישה שבידי בתי המשפט. עונשים כאמור מבטאים את רמת הענישה הראויה במקרים החמורים ביותר של ביצוע העבירה שבה עסקין, ומהם ניתן וראוי לגזור את מתחם העונשים עבור מקרים פחות חמורים... מובן מאליו הוא, שגזירה כאמור אינה נעשית בדרך של התאמה מתמטית. מדובר אך ורק בזיקה עניינית לחומרת העבירה, כפי שנקבעה על ידי המחוקק שאת דברו אנו מקיימים. הקפדה על זיקה כאמור היא חלק מהבניית שיקול הדעת השיפוטי בענישה, אשר נעשתה בגדרו של תיקון 113 לחוק העונשין..."

16. בהקשר לאמור אוסיף כי אינני מקבל את עמדת הסנגור המלומד כי עבירת הירי הלא חוקי, בשונה מעבירות בנשק, איננה מוכרת בפסיקה כ"מכת מדינה" וזאת נוכח מיעוט גזרי הדין בעבירות הירי בלבד. אכן רוב גזרי הדין המתייחסים לתופעה הקשה והפסולה שפשה בחברה בכלל ובחברה הערבית בפרט, דנים בעבירות בנשק (החזקה, נשיאה והובלה וסחר) או בשילוב של עבירות בנשק עם עבירת הירי, אך אין להסיק מכך שתופעת הירי כשלעצמה אינה תופעה שהפכה לנפוצה. ההבחנה שמבקש הסנגור לעשות בין עבירות בנשק לבין ירי מנשק חם בהקשר של "מכת מדינה" היא הבחנה מלאכותית וחוטאת למציאות העגומה והקשה בחברה. ריבוי גזרי הדין של עבירות הירי, גם כשלצידן עבירות בנשק, מלמד דווקא אחרת. התופעה הפסולה שפשטה בחברה בדמות ישוב סכסוכים באמצעות עבירות בנשק או באמצעות ירי מנשק חם או בשילוב בין השניים היא אותה תופעה שהוכרה בפסיקה מזה זמן רב כ"מכת מדינה".

יפים לעניין זה דברי בית המשפט העליון, טרם תיקון 134 לחוק העונשין, בע"פ 32/14 שווקאת עמאש נ' מדינת ישראל (17.09.2015):

"רבות נאמר ונכתב על הרעה החולה הפוקדת את מקומותינו ומותירה חלל והרס, היא התופעה של שימוש בנשק חם ברחובה של עיר, גם בשל סכסוכים בעניינים של מה בכך. בית משפט זה חזר והתריע מפני התפשטות התופעה, וקבע באופן ברור כי יש להילחם בה ולמגרר באופן הנחרץ ביותר. דמם של אלו אשר קיפדו את פתיל חייהם, בכללם עוברי אורח תמימים, זועק מן האדמה. אין מנוס מהטלת עונש מאסר של ממש בנסיבות אלו, גם אם מדובר באנשים נורמטיביים ללא עבר פלילי מכביד..."

וראה גם דברי בית המשפט העליון, לאחר תיקון 134 לחוק העונשין, בע"פ 3169/21 מדינת ישראל נ' אנס אגבאריה (21.06.21):

"בשנת 2018 החמיר המחוקק את העונש המירבי על ירי מנשק חם במקום מגורים משנת מאסר אחת ל- 5 שנות מאסר (חוק העונשין (תיקון מספר 134), התשע"ח - 2018, ס"ח 887). יפים לענייננו הדברים האמורים בדברי ההסבר להצעת התיקון לחוק:

"עונש זה [שנת מאסר אחת - ע' פ'] אינו נותן ביטוי הולם לחומרה הגלומה במעשי ירי שלא כדין ולסיכון הגלום במעשה כאמור לפגיעה בערך המוגן שבבסיס העבירה - הגנה על חיי אדם. סיכון כאמור קיים גם אם לא היה סיכון קונקרטי לחיי אדם שהעושה היה מודע לו.

קל וחומר שסיכון כאמור גלום במקרה שבו הירי מנשק חם סיכן בפועל חיי אדם, למשל במקרה שבו יריות נורו לעבר ביתו של אדם במטרה להפחידו, בנסיבות שבהן לא ניתן לייחס ליורה ניסיון לגרימת פציעה או חבלה חמורה לאדם" (דברי ההסבר להצעת חוק העונשין (תיקון מס' 132) (ירי מנשק חם), התשע"ח - 2018, ה"ח הממשלה 914,914). בהתאם לכך, נוקט בית משפט זה מדיניות ענישה הכוללת עונשי מאסר ממושכים בפועל בגין עבירות ירי בנשק במקום מגורים כבענייננו".

הערכים החברתיים שנפגעו:

17. בביצוע העבירות ובנסיבותיהן פגע הנאשם בצורה משמעותית בערכים המוגנים, ובכללם שמירה על החיים והגוף, ביטחון הציבור והסדר הציבורי.

יודגש כי עבירת הירי בשטח מגורים פוגעת באופן קשה בתחושת הביטחון האישי ומעגלי פגיעתה רחבים כגלי קולות הירי הנשאים למרחק.

מדיניות הענישה הנוהגת:

18. בענייננו הורשע הנאשם בעבירה של ירי מנשק חם באזור מגורים, ולעניין חומרת עבירה זו בחקיקה ובפסיקה, ראה דברי בית המשפט בע"פ 3169/21 מדינת ישראל נ' אגבאריה (21.6.2021):
"מהעבירה של ירי בנשק חם בסביבת מגורים, כבמקרה דנן, נשקפת חומרה יתרה. היא עלולה לגרום לנזק כבד לחיים, לגוף ולרכוש, לעוברי אורח וליושבים בבתייהם. לכן מתחייבת ענישה מחמירה בגינה... בשנת 2018 החמיר המחוקק את העונש המרבי על ירי מנשק חם במקום מגורים משנת מאסר אחת ל- 5 שנות מאסר...".
19. נזכיר כי הנאשם ביצע את העבירות בענייננו על רקע סכסוך ו"כאמצעי" פסול ליישובו, ובהקשר לכך נפסק לא אחת כי יש למגר את תופעת האלימות באמצעות ענישה משמעותית וכי אין להשלים עם עשייה של דין עצמי.
ראה גם דברי בית המשפט העליון בע"פ 4406/19 מדינת ישראל נ' יונס סובח (05.11.19) (להלן: "פסק דין סובח"):
"בית משפט זה לא נותר אדיש למול השימוש הגובר בנשק חם, והדגיש לא אחת את הצורך בענישה מחמירה ומרתיעה כלפי השימוש בו לשם פתרון סכסוכים. זאת במיוחד כאשר השימוש בו נעשה בסביבת בתי מגורים".
20. בזיקה לאמור לעיל, אדרש למדגם של פסיקה נוהגת בעבירה של ירי מנשק חם באזור מגורים. אציין כי בהבחינת שיקול הדעת אין הכוונה לעריכת ממוצע סטטיסטי של טווחי ענישה. קשת הענישה בפסיקה רחבה, תלויה בנסיבותיו של המקרה הקונקרטי ובפרמטרים שונים, ובכללם מידת התחכום והתכנון שקדם לביצוע העבירות, מידת התעוזה שהפגין הנאשם בביצוע העבירות, קיומם של נפגעי העבירה ומספרם, הנזק שנגרם לנפגעים למול פוטנציאל הנזק, כיוון הירי, מספר היריות, סוג כלי הנשק בו נעשה שימוש וקיומן של עבירות נלוות. בענייננו יש לבצע את ההבחנה הנדרשת לקולא ולחומרא:
- א. בת"פ (מחוזי ב"ש) 27179-12-23 מדינת ישראל נ' אבו גויעד (15.10.24) הורשע נאשם, על יסוד הודאתו במסגרת הסדר טיעון שכלל הסכמה לעניין העונש, בעבירה של ירי מנשק חם לפי סעיף 340א(א) לחוק העונשין, שלא באזור מגורים. הנאשם ואדם נוסף הגיעו לשטח הררי פתוח, טיפסו על הר ושם ירה הנאשם מנשק חם שלא כדין. בית המשפט כיבד את הסכמות הצדדים חרף קלות העונש, וזאת נוכח קשיים ראייתיים, והטיל על הנאשם 7.5 חודשי מאסר בעבודות שירות לצד מאסרים מותנים וקנס בסך ₪ 5,000
- ב. בעפ"ג (מחוזי מרכז) 3580-03-08 מדינת ישראל נ' מחמד זמירו (19.11.2008) נדחה ערעורו של הנאשם על הכרעת הדין והתקבל ערעור המדינה על קולת עונשו של נאשם אשר הורשע לאחר שמיעת הוכחות, בעבירה של ירי באזור מגורים לפי סעיף 340א לחוק ובעבירות נוספות בהן חבלה במזיד, 5 עבירות של הטרדת עד, 2 עבירות אימים, 4 עבירות שיבוש מהלכי משפט ועבירה של ניסיון תקיפה. על רקע ויכוח שהתגלע בין הנאשם לאדם אחר במהלך חתונה, ישב ברכבו לאחר החתונה לצד אחר שנהג ברכב, עצר בסמוך לרכבו של המתלונן וירה מספר יריות לעבר הרכב של המתלונן. בזיקה למשפט שהתנהל כנגד הנאשם במסגרת אירוע זה השמיע הנאשם אימים והטריד את העדים. בית משפט קמא הטיל על הנאשם 6 חודשי מאסר בפועל שירוצו בעבודות שירות לצד מאסר מותנה, קנס ופיצוי.

בית המשפט המחוזי התערב בעונש וקבע כי ענישה בגין מעשה הכולל ירי באזור מגורים צריכה להיות ענישה ממשית של מאסר בפועל. על הנאשם הוטלו 18 חודשי מאסר בפועל ויתר רכיבי הענישה שנקבעו בבית משפט קמא נותרו בעינם.

ג. בת"פ (שלום י-ם) 19771-10-20 מדינת ישראל נ' ויטאלי טאראסטב (06.06.2023) הורשע נאשם על יסוד הודאתו בביצוע שתי עבירות של ירי מנשק חם באזור מגורים לפי סעיף 340א(ב)(1) ו-(2) לחוק העונשין. בשני אירועים נפרדים עשה שימוש בנשקו האישי בו החזיק ברישיון, וירה שני כדורים באירוע הראשון וכדור אחד באירוע השני בתוך בית הוריו בו התגורר, לעבר ארון, שעה שבבית שהו בני משפחתו. מגזר הדין עולה כי השימוש בנשק נעשה ללא סיבה נראית לעין ועל רקע צריכת אלכוהול. הצדדים הציגו "הסדר טווה" במסגרתו הגבילה עצמה המאשימה לעונש של 7 חודשי מאסר בעבודות שירות. נקבע מתחם עונש הולם הנע בין חודשי מאסר ספורים ועד 10 חודשי מאסר בפועל. על הנאשם נעדר עבר פלילי, שעבר הליך שיקומי משמעותי, הוטלו של"צ בהיקף 250 שעות לצד מאסרים מותנים, קנס בסך 2,000 ש"ח, התחייבות וצו מבחן למשך 12 חודשים.

ד. בת"פ (שלום פ"ת) 8148-07-15 מדינת ישראל נ' יעקב קרבצוב (18.06.2017) הורשע נאשם על יסוד הודאתו באיומים - עבירה לפי סעיף 192 לחוק העונשין, בניסיון תקיפה הגורמת חבלה של ממש - עבירה לפי סעיף 380 לחוק ובירי בנשק חם באזור מגורים - עבירה לפי סעיף 340א לחוק. על רקע סכסוך שכנים מתמשך ירה הנאשם לעבר השכנים מסמרים וברגים אמצעות רוגטקה, וכן דרך במרפסת ביתו אקדח מסוג "פארבלום" אותו החזיק ברישיון, וירה לאוויר 2 כדורים. נקבע מתחם עונש הולם הנע בין מאסר לריצוי בדרך של עבודות שירות לבין מספר חודשי מאסר בפועל. על הנאשם, נעדר עבר פלילי, הוטלו 3 חודשי מאסר בעבודות שירות ומאסר מותנה.

ה. בת"פ (שלום נצרת) 3569/05 מדינת ישראל נ' דחלה סאמר (13.06.2007) הורשע נאשם על יסוד הודאתו בחבלה במזיד - עבירה לפי סעיף 413 ה' לחוק העונשין ובעבירה של ירי מנשק חם באזור מגורים לפי סעיף 340א(א) לחוק. על רקע קיומו של מסע בחירות בו התמודדו פעילים ממשפחתו של הנאשם מול משפחה יריבה, פגע באמצעות רכבו ברכב אחר, הוציא מרכבו רובה ציד אותו הוא נושא ברישיון, וירה עמו באוויר כדור אחד. הצדדים הציגו "הסדר טווה" במסגרתו הגבילה עצמה המאשימה לעונש של מאסר בפועל לריצוי בעבודות שירות לצד ענישה נלווית. על הנאשם, בעל עבר פלילי ישן, הוטלו מאסר מותנה וקנס בסך 2,000 ₪.

21. יוער כי מרבית הפסיקה אליה הפנתה ההגנה מתייחסת לענישה טרם תיקון 134 לחוק העונשין שכאמור הגדיל את העונש המרבי בעבירת ירי משנת מאסר ל-5 שנות מאסר.

מנגד, הפסיקה אליה הפנתה המאשימה התייחסה לעבירות הירי בצירוף עבירות חמורות יותר - עבירות בנשק (החזקה, נשיאה והובלה וסחר).
נסיבות ביצוע העבירות:

22. חומרת נסיבות ביצוע עבירת הירי בענייננו כפולה, שכן הנאשם לא רק שירה באזור מגורים אלא גם עשה זאת כאמצעי "לישוב" סכסוך בכוח הזרוע.
- זאת ועוד, הנאשם בחר לירות סמוך לבית המתלוננים ובכך הגדיל משמעותית את פוטנציאל הפגיעה ביושבי הבית ובעוברי אורח תמימים. יודגש כי הנאשם לא הסתפק בירי בודד, החמור כשלעצמו, אלא ירה מספר יריות.
23. עבירת הירי בוצעה לאחר תכנון מסוים, שכן בתחילת האירוע איים הנאשם על המתלונן 1 כי ירה בו, ובחלוף כ- 10 דקות מהשמעת האיום, הצטייד באקדח לא לו וממש את איומו.
24. עובדות כתב האישום מצביעות על הסלמה בהתנהגותו של הנאשם עת איומים מילוליים הופכים במהרה ובאימפולסיביות למעשה. הנאשם יכול היה לחדול מהתנהגותו האלימה, אך בחר להחמירה. גם לאחר הירי, המשיך הנאשם לאיים, והפעם על המתלונן 2 שרק בקש להבין את פשר התנהגותו.
25. יודגש כי במעשה הירי פגע הנאשם לא רק בתחושת הביטחון האישית של המתלוננים, אלא גם בתחושת הביטחון של ציבור גדול אשר מן הסתם שמע את קולות הירי. צודקת המאשימה בטיעוניה כי במעשיו זרע הנאשם פחד, דאגה ופגיעה בשלוות הציבור.
26. כאמור הנאשם הורשע גם בעבירת איומים, ונסיבות ביצועה בענייננו אף הן חמורות, שכן מדובר באיומים על חייו של אדם ושלמות גופו, ובנוסף הופנו כלפי בני משפחה.
27. העבירות בהן הורשע, בוצעו על ידי הנאשם בשעת הצהריים, בתעוזה, תוך שניכר שאינו ירא מגורמי אכיפת החוק. התנהגות הנאשם באירוע מלמדת על דפוסים אלימים ואימפולסיביים. לא ניתן להישאר אדישים לקלות המבעיתה של שימוש בנשק חם כדי לפתור סכסוכים.
28. מכל המקובץ לעיל ולאחר שעיינתי גם בפסיקה אליה הפנו באי כוח הצדדים, סבורני כי מתחם העונש ההולם בגין העבירות בהן הורשע הנאשם בנסיבותיהן, נע בין 14 ל- 20 חודשי מאסר בפועל לצד מאסר על תנאי, קנס ופיצוי.
- אינני מקבל את עמדת ההגנה כי ניתן להסתפק בענייננו במתחם ענישה שרצפתו במספר חודשי מאסר שיכול וירוצו בעבודות שירות, שכן מתחם מוצע זה אינו עומד בהלימה למעשה ולמידת הפגיעה בערכים המוגנים, ולדידי אין בו כדי לתן מענה ראוי לשיקולי הגמול, הרתעת היחיד והרבים והוא עלול חלילה לנרמל התנהגות כגון דא.
- מדיניות ענישה ההולמת את חומרת עבירת הירי במקום מגורים כאמצעי ליישוב סכסוך כבענייננו, חייבת לכלול ענישה מוחשית ומרתיעה בדמות מאסר מאחורי סורג ובריח.
- בהקשר לאמור ראה גם דברי בית המשפט העליון בפס"ד סובח המוזכר לעיל:
- "אולם, לעיתים מדיניות הענישה הנוהגת ביחס לעבירה מסוימת אינה מספקת, ועל בית המשפט להורות על החמרה בענישה על מנת לקדם ולהגן על הערכים אשר ביסודה, ובכך לבלום את נפיצותן של עבירות מסוימות ההופכות ל'מכת מדינה', ולתת ביטוי לחומרה שיש ליחס לה".
29. אשר למתחם הקנס ההולם, ומאחר שבבסיס השימוש שעשה הנאשם באקדח עמד סכסוך כלכלי, על הענישה לכלול גם קנס כספי שימנע כל טובת הנאה מעבריו ויהפוך את העבירה ללא כדאית גם מבחינה כלכלית. ההגנה לא הציגה אסמכתאות אודות מצבו הכלכלי של הנאשם והותירה את גובה הקנס לשיקול דעת בית המשפט.
- לאחר שעיינתי בפסיקה, הנני קובע כי מתחם הקנס בענייננו נע בין 6,000 ל- 12,000 ₪.
- גזירת העונש בגדרי המתחם:
30. בגזירת העונש ההולם לנאשם, יש להתחשב בנסיבות שאינן קשורות בביצוע העבירה. הענישה הנה אינדיבידואלית, ובמסגרתה יש לתן את הדעת לכך כי הנאשם יליד 1986, נשוי ואב לשני ילדים, עובד במקום מסודר מזה שנים ובעברו שלוש הרשעות קודמות אשר התיישנו.
31. לקולת העונש נתתי דעתי לעובדה כי הנאשם לקח חלק בהליך טיפולי קבוצתי ופרטני במסגרת שירות המבחן. מהתסקירים עולה כי שירות המבחן סבר כי יש במעורבות הטיפולית כדי להפחית מהסיכון להישנות עוברת חוק בעתיד.
32. כמו כן, נתתי דעתי לכך שהאירוע בענייננו אירע לפני כארבע וחצי שנים, במהלכן הנאשם לא הסתבך בפלילים, שמר על תעסוקה יציבה, השתלב בלימודים ולדבריו אף מתנדב בבתי ספר על מנת לחשוף ולגייס תלמידים לשירות צבאי במגזר הבדואי.
33. לקולת העונש התחשבתי גם בהודאתו של הנאשם, בחסכון (החלקי) בזמן שיפוטי, בלקיחת האחריות ובחרטה שהביע. מתסקיר שירות המבחן, מדברי הנאשם ואף מעדותו של המתלונן בבית המשפט, עולה כי מאז הסכם הסולחה הנטען, היחסים בין הנאשם ובין שכניו נטולי קונפליקט. הנאשם מנהל כיום קשר טוב עם המתלונן, מבין את חומרת מעשיו ומצטער על אופן התנהלותו.
34. הגם המלצתו החיובית של שירות המבחן, משההליך הטיפולי טרם הסתיים ומשהנאשם נוטה לאימפולסיביות כפי באה לידי ביטוי באירוע שבענייננו, יש ליתן משקל מסוים לשיקולי הרתעת היחיד.

35. כמו כן במסגרת שיקולי הענישה בתוך מתחם הענישה יש לתן משקל משמעותי לשיקולי הרתעת הרבים. תופעת השימוש בנשק חם והירי כדי לפתור סכסוכים, המסכנים חיים והפוגעים בתחושת הביטחון האישי מחייבים החמרת הענישה ולמען יראו וייראו. הקלות הבלתי נסבלת של שימוש בנשק חם כאמצעי ליישוב סכסוך, במדינה בכלל ובנגב בפרט, מחייבת ענישה ממשית של בית המשפט. ידעו כולם כי הנגב אינו שטח הפקר בו פותרים סכסוכים בכוח הנשק.
36. לאור האמור ואלמלא מצאתי לחרוג לקולא ממתחם העונש ההולם כפי שיפורט בהמשך, הייתי גוזר על הנאשם 16 חודשי מאסר בפועל לצד ענישה נלווית.
- חריגה לקולא ממתחם העונש ההולם משיקולי שיקום:
37. כידוע, סעיף 40ד(א) לחוק העונשין מקנה לבית המשפט את שיקול הדעת לחרוג מטה ממתחם העונש ההולם אם מצא "כי הנאשם השתקם או כי יש סיכוי של ממש שישתקם".
- עסקינן בסמכות שבשיקול הדעת, ועל בית המשפט ליישמה בזהירות, הן מהטעם כי שיקולי שיקום מהווים חריג לכלל העומד ביסוד תיקון 113 לחוק העונשין - עקרון ההלימה, והן מהטעם שחלק מהשיקולים הרלוונטיים להליך השיקום מובאים ברגיל בחשבון במסגרת קביעת העונש בתוך המתחם. ראה לעניין זה ע"פ 6673/17 אליזבת קרנדל נ' מדינת ישראל (18.4.18) (להלן: "פסק דין קרנדל").
- בהקשר לשיקול דעתו של היושב בדין לחרוג לקולא ממתחם העונש ההולם ראה גם דברי ביהמ"ש בע"פ 7757/21 מרזוקי נ' מדינת ישראל (24.05.2022):
- "כפי שעולה בבירור מהוראות החוק, לא בכל מקרה שבו תהליך טיפולי מתקדם בכיוון חיובי, יש להפעיל את הסמכות הקבועה בסעיף 40 ד לחוק העונשין, שאחרת בא החרג ומרוקן את הכלל מתוכן".
38. כאמור, שירות המבחן המליץ בענייננו על הטלת עונש מאסר לריצוי בעבודות שירות לצד צו מבחן. כידוע, בית המשפט אינו חייב לקבל את המלצת שירות המבחן, ולעניין זה ראה דברי בית המשפט העליון בע"פ 4910/16 אבני נ' מדינת ישראל (5.4.17):
- "המלצתו של שירות המבחן, אף שהיא נושאת משקל נכבד לצורך קביעת העונש, כשמה כן היא - המלצה, והפוסק האחרון בית המשפט אשר רשאי לאמץ או לדחות את המלצת התסקיר ולהביא במניין גם שיקולי ענישה אחרים".
39. לאחר ששקלתי את כלל שיקולי הענישה ואת עמדות הצדדים, מצאתי כי יהא זה נכון לחרוג לקולא ממתחם העונש ההולם שנקבע אך לא באופן הפוטר את הנאשם מריצוי עונשו מאחורי סורג ובריה. חומרת העבירות שביצע הנאשם כפי שהדבר נלמד גם מנסיבות ביצוע, מבכרת את עיקרון ההלימה והגמול כמו גם את שיקולי הרתעת הרבים. ההליך הטיפולי אותו עובר הנאשם, חלוף הזמן מאז ביצוע העבירות המלמד על שינוי לטובה שחל בנאשם והיחסים התקינים בין הצדדים לסכסוך ימצאו את ביטויים לקולא בגזירת עונשו של הנאשם בגדרי המתחם, ובנוסף יביאו לחריגה מטה ממתחם העונש ההולם, אך אין במשקלם כדי שהנאשם לא ירצה את עונשו מאחורי סורג ובריה.
40. אוסיף, מבלי להמעיט במהות ההליך שעבר הנאשם עד כה (פגישות פרטניות וקבוצתיות להבדיל מקהילה סגורה) כי עסקינן בהליך שנמצא בעיצומו, והנאשם יוכל להשלימו גם בין כותלי הכלא.
41. זאת ועוד, ההגנה לא הציגה בפני בית המשפט ראיות כי מאסרו של הנאשם מאחורי סורג ובריה יפגע באופן ממשי בסיכויי שיקומו, והדבר גם לא נלמד מתסקירי שירות המבחן. לעניין זה ראה ת"פ (מחוזי ב"ש) מדינת ישראל נ' אלנבארי 27236-09-10 (20.02.14):
- "מטרותיו העיקריות של סעיף 40ד לחוק, העוסק בסוגיית השיקום היא לאפשר הימנעות ממיצוי הדין, כאשר מיצוי כזה במסגרת מתחם הענישה ההולמת עלול לגרום לפגיעה בשיקום הנאשם. אין מדובר רק במעין "פרס" על ההליך השיקומי שעבר הנאשם, אלא גם במנגנון שנועד לאפשר הימנעות מפגיעה בשיקום משמעותי, שהושג או צפוי להיות מושג, והעדפת אפשרות זו על פני מיצוי הדין".
- חששו של כל נאשם כי מאסרו מאחורי סורג ובריה יפגע בהמשך שיקומו הנו חשש מובן וטבעי, ובענייננו לא מצאתי כל מניעה כי הנאשם ימשיך את הליך שיקומו בכלא וישלם את חובו לחברה בה פגע.
- לעניין האמור ראה דברי בית המשפט העליון בע"פ 2421/21 אוראל ברמי נ' מדינת ישראל (7.7.2022):

"תהליך שיקומי אינו יכול לשמש כמילת קסם, שהנוקב בה זוכה באופן אוטומטי להקלה בעונש, בשל החשש לפגיעה בתהליך זה. ככל שהשיקום הוא תהליך משמעותי שיש להתחשב בו ... עונש המאסר לא ימוטט אותו, והתהליך יימשך בבית הסוהר, ואף לאחר השחרור. מסופקני, אם תהליך שיקום שיתמוטט בקלות, בעקבות עונש מאסר לתקופה קצרה, הוא כזה שראוי ליתן לו משקל ממשי בקביעת העונש".

42. טענת ההגנה בדבר "הסולחה" תמצא את ביטוייה ברכיבי הפיצוי בעיקר אך לא מעבר לכך. מאחר והנאשם והמתלונן מתגוררים כיום בשכנות טובה, לא מצאתי לכלול רכיב של פיצוי בגזר הדין.

אשר למשקלה של טענת ה"סולחה" ראה דברי בית המשפט העליון בפס"ד סובח המוזכר לעיל:

"ממלא קיים קושי של ממש לקבוע כי קיומה של 'סולחה' מלמד על נטילת אחריות ממשית מצד מבצע העבירות עצמן... כפי שציינתי בעבר, אני סבור כי יש בעצם יישוב הסכסוך בין הצדדים כדי מיצוי האינטרס הציבורי שבהרתעת הרבים מפני ביצוע מעשים דומים... והוא אינו מאיין את הצורך כי מבצעי עבירה יתנו את הדין על מעשיהם".

43. אשר על כן ולאור האמור לעיל, אני גוזר על הנאשם את העונשים הבאים:

א. 12 חודשי מאסר בפועל.

ב. 12 חודשי מאסר על תנאי למשך 3 שנים מיום שחרורו, שלא יעבור עבירה לפי סעיף 144 או לפי סעיף 340 לחוק העונשין.

ג. 6 חודשי מאסר על תנאי למשך שנתיים מיום שחרורו, שלא יעבור עבירת אלימות מסוג פשע.

ד. קנס בסך 7,000 ש"ח או 45 ימי מאסר תמורתו. הקנס ישולם ב- 7 תשלומים חודשיים שווים ורצופים בסך 1,000 ₪ כל אחד החל מיום 01.09.25 ומידי כל 01 בכל חודש.

לידיעת הנאשם, ניתן יהיה לשלם את הקנס לחשבון המרכז לגביית קנסות, אגרות והוצאות ברשות האכיפה והגבייה באחת מהדרכים הבאות:

· בכרטיס אשראי - באתר המקוון של רשות האכיפה והגבייה, www.eca.gov.il

· מוקד שירות טלפוני בשרות עצמי (מרכז גבייה) - בטלפון *35592 או בטלפון *052-5555555

· במזומן בכל סניף של בנק הדואר - בהצגת תעודת זהות בלבד (אין צורך בשוברי תשלום).

זכות ערעור תוך 45 ימים לבית המשפט העליון.

ניתן היום, כ"ד ניסן תשפ"ה, 22 אפריל 2025, במעמד הצדדים.